

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังเร่งรัดพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การปกครอง และอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาที่มีคุณภาพดี เป็นที่พึงประสงค์ มาช่วยกันพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทางหนึ่งที่ประเทศ จะได้รับประชากรที่มีคุณภาพดีเป็นที่พึงประสงค์ก็คือการให้การศึกษแก่ประชากรในทุกระดับการศึกษา ตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศอย่างทั่วถึงกัน แต่เนื่องจากระบบการศึกษาของเรายังไม่สามารถ ให้การศึกษาแก่ประชากรได้อย่างทั่วถึงกันและเสมอหน้ากัน^๑ ในส่วนที่เกี่ยวกับคุณภาพของ สถานศึกษา ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันมาก ระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชนบทกับโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง และระหว่างโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในต่างจังหวัด กับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะว่าโรงเรียนในเขตเมืองได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล ในด้าน การจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตลอดจนครูอาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิในสัดส่วน ที่ดีกว่าโรงเรียนในเขตชนบท ในทำนองเดียวกันโรงเรียนในกรุงเทพมหานครก็ได้รับความ สนับสนุนจากรัฐบาลในอัตราส่วนที่สูงกว่าโรงเรียนในต่างจังหวัด ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิด ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา กล่าวคือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ไม่มีโอกาสที่ได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับผู้อาศัยอยู่ในเขตเมือง และผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด ก็ไม่มีโอกาสได้รับ-

^๑ เกรียง กীরติกร "คำปราศรัยในที่ประชุมครูใหญ่ และผู้อำนวยการสถานศึกษา ในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ที่โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพฯ" วิทยาสาร ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒๔ (๑๐ กันยายน ๒๕๑๓) หน้า ๑๗

การศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร แม้แต่ในกรุงเทพมหานครเอง ก็พบว่าสภาพที่ตั้งของโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในแต่ละอำเภอ หรือในเขตของกรุงเทพมหานครนั้นจัดตั้งขึ้นตามสะดวก บางอำเภอมีพลเมืองมากแต่มีโรงเรียนน้อย บางอำเภอมีพลเมืองน้อยแต่มีโรงเรียนมาก ทำให้เกิดปัญหานักเรียนเดินทางข้ามเขตอำเภอที่ตนอาศัยอยู่เพื่อไปโรงเรียนทุกเช้าเย็น ทำให้การจราจรติดขัดมากขึ้น การหามักเรียนข้ามเขตอำเภอที่อยู่อาศัยของตนก็ทำไม่ได้เพราะว่าโรงเรียนมีไม่เพียงพอ เช่น อำเภอพระนคร ซึ่งมีจำนวนประชากรลดลงทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๘ จนถึงปัจจุบัน มีโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลถึง ๗ โรงเรียน แต่อำเภอคูสิดซึ่งมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้นทุกปี และมีสถิติการเพิ่มสูงสุด ในกรุงเทพมหานครกลับมีโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลเพียง ๓ โรงเรียนเท่านั้น^๒ จากสภาพดังที่กล่าวมานี้จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรเพื่อการศึกษา โดยประชากรที่อยู่ในวัยศึกษาจะย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองย้ายจากบริเวณคอกการศึกษาไปยังท้องถิ่นที่มีพัฒนาทางการศึกษาแล้ว หรือย้ายจากบริเวณที่มีสถานศึกษาน้อย และมีจำกัดไปยังบริเวณที่มีสถานศึกษามาก และไม่จำกัด ทำให้ประชากรในเขตที่มีการศึกษาพัฒนาแล้วเพิ่มขึ้นทุกที่ ๆ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาภาวะประชากรแออัดในเขตเมืองที่มีพัฒนาทางการศึกษาแล้ว, ปัญหาที่อยู่อาศัยขาดแคลนและไม่ถูกสุขลักษณะ, ปัญหาทางด้านการปรับตัวเข้ากับชีวิตความเป็นอยู่แบบเมือง, ปัญหาทางด้านศีลธรรม, ปัญหาค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาไม่พอเพียง, ปัญหาความประพฤติของนักเรียน, ปัญหาการใช้เวลาว่าง และคุณภาพของนักเรียน

ด้วยเหตุที่ภาคเหนือ เป็นภาคหนึ่งที่มีความเจริญก้าวหน้าทางการคมนาคมขนส่ง และการติดต่อสื่อสาร ตลอดจนเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาชั้นสูงมากแห่ง กระจายกันอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของภาค เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเกษตรกรรม, วิทยาลัยพลศึกษา, วิทยาลัยครู และสถานศึกษาที่ดำเนินการโดยเอกชน อีกหลายแห่ง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรเพื่อการศึกษาในภาคนี้

^๒ ภิญโญ สาร, "ระบบการศึกษาของนครหลวง" วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ
(๘ มีนาคม ๒๕๑๕) หน้า ๒ - ๑๖

อยู่เสมอ ทางด้านการฝึกหัดครูก็มีปัญหาเกี่ยวกับปริมาณและคุณภาพของครูเป็นอย่างมาก^๓ คือ ขาดการประสานงานในการผลิตครู แต่ละหน่วยงานก็ผลิตครูของตนอย่างอิสระ ไม่สอดคล้องกับการใช้ครู นโยบายการผลิตครูของกรมการฝึกหัดครู ต้องเร่งปริมาณการผลิตตามการตัดสินใจทางการเมืองอย่างฉับพลัน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การผลิตครูจึงมุ่งปริมาณเป็นสำคัญ ทำให้ครูค่อยคุณภาพ ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง และไม่มีศรัทธาในอาชีพครูอย่างแท้จริง ปริมาณนักเรียนฝึกหัดครูเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งภาคปกติและภาคนอกเวลา มีการเคลื่อนย้ายประชากรเพื่อการศึกษามากขึ้น จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านการฝึกหัดครูก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาการใช้ครู ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่มากในแง่การบรรจุเข้าทำงาน คือพบว่าในเมืองหรือในเขตที่มีความเจริญทางวัตถุเท่านั้นที่มีครูวุฒิด้านงาน ส่วนในชนบทที่ห่างไกลยังขาดแคลนครูอยู่มาก แสดงว่ารัฐยังไม่ให้หลักประกันที่มั่นคงแก่ครูในชนบท และท้องถิ่นกั้นการ ขาดมาตรการอันเหมาะสมที่จะจูงใจให้ครูออกไปประกอบอาชีพในถิ่นชนบทอย่างเพียงพอ ในฐานะที่ผู้วิจัยรับราชการอยู่ในกรมการฝึกหัดครู จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูที่ย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับที่คาดหวังแล้วจะกลับไปประกอบอาชีพที่ภูมิลำเนาเดิม หรือตั้งใจจะไปทำงาน ณ ที่ใด ซึ่งเรื่องเหล่านี้ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษามาก่อนเลย จึงเป็นเรื่องที่น่าจะทำการศึกษาคูเพื่อทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเกี่ยวข้องกับประชากรส่วนรวมของประเทศ เพื่อจะได้ทราบแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายทางการศึกษา

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูในภาคเหนือนี้ เป็นเรื่องที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน แต่จากการศึกษาเอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงาน และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ก็พบว่าการศึกษาที่ประชากรในภูมิภาคต่าง ๆ ย้ายถิ่นนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดโดยเฉพาะ แต่มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันหลายด้าน ปัจจัยที่สำคัญได้แก่

^๓ คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม (พระนคร : โรงพิมพ์ศูนย์การทหารราบ, ๒๕๑๘) หน้า ๑๖๗ - ๑๗๑

ปัจจัยทางค่านเศรษฐกิจ, ปัจจัยทางค่านประชากร และปัจจัยทางค่านสังคมซึ่งมีความแตกต่างกันไป
ในประชากรแต่ละกลุ่ม ในแต่ละประเทศ และในแต่ละภูมิภาคของประเทศนั้น ๆ ซึ่งจะได้ทำการ
พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกันดังต่อไปนี้คือ

ก. ปัจจัยทางค่านเศรษฐกิจ จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการย้ายถิ่นในประเทศต่าง ๆ
พบว่ามูลเหตุทางค่านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยร่วมของการย้ายถิ่นอยู่เสมอ^๕ ทั้งยังเป็นแรงจูงใจอันสำคัญ
ของการย้ายถิ่นทั้งในอดีตและปัจจุบัน^๖ และการย้ายถิ่นอันเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจนั้น มักจะมี
มูลเหตุมาจากทั้งสภาพทางค่านเศรษฐกิจของผู้ที่ย้ายถิ่น และสภาวะทางค่านเศรษฐกิจของท้องถิ่นเดิม
ที่บุคคลนั้นย้ายออกไป^๗ กล่าวคือสภาพความเป็นอยู่และโอกาสทางค่านเศรษฐกิจที่ดีกว่าในท้องถิ่น
หนึ่ง ย่อมเป็นมูลเหตุจูงใจให้ประชากรจากท้องถิ่นอื่น ๆ ย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ได้^๘ ปรากฏอยู่เสมอ
ว่าการที่บุคคลย้ายถิ่นนั้น เนื่องมาจากความต้องการหางานทำมากกว่าความต้องการใช้ชีวิตในเมือง
นั้นจึงมักพบอยู่เสมอว่าอัตราย้ายออกในเขตชนบทจะมีสูงที่สุดในบริเวณที่มีอัตราการครองชีพต่ำที่สุด^๙

^๕ Donald J. Bogue, The Population of the United States (Illinois: The Free Press of Glencoe, 1959) pp. 416 - 417

^๖ United Nations, The Determinants and Consequences of Population Trends Population Studies, No. 17 (New York, 1953) p. 124

^๗ กรมแรงงาน, การศึกษาข้อเท็จจริงเรื่องการอพยพของพลเมืองในประเทศไทย
เอกสารทางวิชาการหมายเลข ๗ (พระนคร ๒๕๐๘), หน้า ๓๕

^๘ ปรีชา แสงสว่าง, "การเพิ่มประชากรกับการย้ายถิ่น การขยายตัวของเมือง และ
ปัญหาสังคมอื่น ๆ" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทยครั้งที่ ๒
(พระนคร กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๐๘), หน้า ๒๒๐

^๙ ECAFE, Report of the Expert Working Group on Problems of Internal Migration and Urbanization and Selected Paper United Nations
Publication, SA/Dem/EGIM/L22, (Bangkok:1967), p. 34

^๕ Bogue, op.cit., pp. 416 - 417

จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งดำเนินการโดย Kono และ Shino^{๑๐} พบว่าการย้ายถิ่นภายในประเทศมักจะเกิดขึ้นระหว่างบริเวณที่มีความแตกต่างทางด้านสภาวะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าในการศึกษาที่ประเทศศรีลังกา โดยองค์การ ECAFE^{๑๑} พบว่าชาวนายย้ายออกมาจากบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและมีที่ทำกินน้อย ไปยังบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบางและมีที่ทำกินมาก และจากการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ในประเทศอินเดีย โดย Keermar^{๑๒} พบว่าประมาณร้อยละ ๗๕ ของประชากรที่ย้ายถิ่นนั้น สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชากรกลุ่มนี้ย้ายถิ่นก็สืบเนื่องมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

ผลของการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทย พบว่าจากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ของผู้ที่อาจจะย้ายถิ่น ของวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ^{๑๓} ปรากฏว่าผู้ที่เผชิญปัญหาในการทำมาหากินมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นมากกว่าผู้ที่ไม่ประสบปัญหาในการทำมาหากินในขณะนั้น และจากการวิจัยในโครงการต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทยในปี ๒๕๑๒ ในส่วนที่การวิจัยในเขตชนบทดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๑๔} พบว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ มีความโน้มเอียงที่จะย้ายถิ่นสูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงไม่มากนัก แต่ความพอใจในอนาคต

^{๑๐} Shigeni Kono, and Mitsuru Shino, Inter Prefectural Migration in Japan 1961 and 1965: Migration Stream Analysis, (Bombay:1965), p.41

^{๑๑} ECAFE, op.cit., p. 34

^{๑๒} Joginder Keermar, "The Pattern of Internal Migration in India During 1911 - 1961" Sydney Conference, Contributed Paper, (Sydney:1967), p. 268

^{๑๓} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ของผู้ที่อาจจะย้ายถิ่น (พระนคร: สถาบันวิจัยสแตนฟอร์ด, ๒๕๑๑), หน้า ๘

^{๑๔} เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์, "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท) แผนกวิชาสังคมบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๘๕ - ๘๖

ของที่ดินเพื่อการเกษตรและความเพียงพอในผลผลิตทางการเกษตรทั้งสองประการนี้มีความสัมพันธ์กับความต้องการย้ายถิ่นมาก กล่าวคือเกษตรกรที่มีที่ดินไม่พอและผลผลิตที่ได้ไม่พอกับการดำรงชีวิตมีความต้องการย้ายถิ่นมากกว่าเกษตรกรที่ถือครองที่ดินและมีผลผลิตมากกว่า จากการศึกษาของ Meinkoth ^{๑๕} เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เข้าสู่กรุงเทพฯ ในปี ๒๕๐๑ พบว่าร้อยละ ๘๐ ของผู้ย้ายถิ่นที่ถูกสัมภาษณ์ให้เหตุผลว่า ย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ ร้อยละ ๑๕ ให้เหตุผลว่าย้ายถิ่นเนื่องจากขาดอาหารและที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพของพื้นที่ดินไม่สามารถใช้ทำการเพาะปลูกได้ ในการศึกษาเกี่ยวกับแบบแผน และสหสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นในประเทศ ของวิวิธ ศิริภักย์ ^{๑๖} พบว่าจำนวนการย้ายถิ่นสุทธิของประชากรในท้องถิ่นหนึ่งท้องถิ่นใดในประเทศนั้น ผันแปรตรงกับอัตราส่วนร้อยละของการถือครองที่ดินที่ต่ำกว่า ๑๕ ไร่ ซึ่งผลของการศึกษาก็คงกล่าวนี้ตรงกับการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชียและตะวันออกเฉียงไกล ^{๑๗} ซึ่งพบว่าภาวะดินเลว, ที่ถือครองน้อย และภาวะประชากรแออัด ทำให้ชาวบ้านย้ายถิ่น จากการศึกษาทัศนคติของหัวหน้ากรูว์เรื่อนในชนบท ต่อการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่มสาวเข้าสู่เมือง ของคำรง ฐานที ^{๑๘} พบว่าหัวหน้ากรูว์เรื่อนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

^{๑๕} Marian R. Meinkoth, "Migration in Thailand with Particular Reference to the Northeast", Economic Business Bulletin, (1962), p. 6 - 9, 31 - 33

^{๑๖} Wiwit Siripak, "Pattern and Correlation of Internal Migration in Thailand", Unpublish Master's Research Paper, University of Chicago, 1965, p. 45

^{๑๗} ECAFE, op.cit., p. 32

^{๑๘} คำรง ฐานที, "ทัศนคติของหัวหน้ากรูว์เรื่อนในชนบทต่อการย้ายถิ่นของเด็กหนุ่มสาว เข้าสู่เขตเมือง" (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๕)

เห็นชอบกับการย้ายถิ่นของหนุ่มสาวสูงสุด และเมื่อพิจารณาถึงการทำกาการเกษตรบนที่ดินที่ถือครองแล้ว หัวหน้าครัวเรือนที่มีที่ดินถือครองปานกลาง และขนาดใหญ่ เห็นชอบต่อการย้ายถิ่น

ข. ปัจจัยทางค่านประชากร

๑. ปัจจัยทางค่านอายุ จากการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของอายุของผู้ที่ย้ายถิ่นในประเทศต่าง ๆ พบว่าประชากรในกลุ่มอายุ ๒๐ - ๓๕ ปี มีอัตราการย้ายถิ่นสูงกว่าประชากรในกลุ่มอื่น^{๑๔} และจากการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรในรัฐวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ในระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๓๕ - ๑๙๔๐ โดย Schmid and Grisworld^{๒๐} พบว่ามีการย้ายถิ่นสุทธิสูงในประชากรกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๕ ปี และจากการศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ ที่ประเทศญี่ปุ่น โดย Kono and Shino^{๒๑} พบว่าร้อยละ ๗๖.๘ ของผู้ที่ย้ายถิ่นระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๕ ถึงวันที่ ๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๖๐ นั้น เป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มอายุ ๑๕ - ๓๕ ปี สำหรับการศึกษารื่องเดียวกันนี้ในประเทศไทย Meinkoth^{๒๒} พบว่าร้อยละ ๗๕ ของผู้ที่ย้ายถิ่นเพศชาย อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๕ ปี และร้อยละ ๑๒ อยู่ในกลุ่มอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป และจากการวิจัยในโครงการต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของประเทศไทยในปี ๒๕๑๒ ในส่วนที่การวิจัยในเขตชนบท กำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๒๓} พบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นประชากรในกลุ่มอายุ ๒๐-๓๕ ปี

^{๑๔} ECAFE, op.cit., p. 34

^{๒๐} Calvin F. Schmid, and Manzer J. Grisworld, "Migration within the State of Washington, 1935 - 1940", American Sociological Review Vol. 17, (January, 1952), p. 320

^{๒๑} Kono, and Shino, op.cit., p. 42

^{๒๒} Meinkoth, op.cit., p. 11

^{๒๓} Sidney Goldstein, Visid Prachuabmoh, and Alice Goldstein, Urban-Rural Migration Differentials in Thailand Research Report No.12 (Bangkok: Thai Wattana Panich, 1974.) p. 26

และจากการรายงานของกรมแรงงาน^{๒๔} พบว่าผู้อพยพจำนวนมากกว่า ๑/๓ ของผู้อพยพทั้งหมด มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี และปรากฏว่าเด็กหนุ่มที่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ที่อพยพเข้ามาหางานทำ จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๕ ในฤดูแล้ง เป็นร้อยละ ๘๐ ในฤดูฝน และจากการศึกษาของ Sternstein ^{๒๕} เกี่ยวกับการโยกย้ายของประชากรเข้ามาในเขตนครหลวง พบว่าผู้ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในเขตชุมชนของเขตนครหลวงประกอบด้วยผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว คือมีอายุระหว่าง ๑๕ - ๓๐ ปี

๒. ปัจจัยทางค่านิยมสภาพสมรส จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศต่าง ๆ ของภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล โดยองค์การ ECAFE ^{๒๖} พบว่าในการย้ายถิ่นครั้งแรกนั้น ผู้ย้ายถิ่นมักจะเป็นโสด และจากการศึกษาเรื่องนี้ในประเทศไทย โดยองค์การกรมระหว่างประเทศ^{๒๗} พบว่าประชากรที่เป็นโสดมีส่วนของการย้ายถิ่นสูงกว่าประชากรที่สมรสแล้ว และพวกนี้มักจะย้ายถิ่นไปยังท้องที่ที่ห่างไกลจากท้องถิ่นเดิมของตนมากกว่าผู้ที่สมรสแล้ว แต่จากการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ โดย Meinkoth ^{๒๘} กลับพบผลตรงข้าม โดยพบว่าร้อยละ ๖๒ ของผู้ที่ย้ายถิ่นเพศชาย ย้ายออกจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ นั้น เป็นผู้ที่มีสมรสแล้วและผู้ที่ย้ายถิ่นที่เป็นโสดมีเพียงร้อยละ ๓๖ เท่านั้น

^{๒๔} กรมแรงงาน เรื่องเดิม, หน้า ๓๐ - ๓๑

^{๒๕} Larry Sternstein, Greater Bangkok Metropolitan Area Migration and Research for Planning: A Remark Bangkok:Municipality of Bangkok, Office of the Municipal Advisor, 1969. p. 132

^{๒๖} ECAFE, op.cit., p. 31

^{๒๗} ILO, Report to the Government of Thailand on Internal Migration (Geneva:1965), p. 139

^{๒๘} Meinkoth, op.cit., p. 11

ค. ปัจจัยทางกานสังคม

๑. ปัจจัยทางกานการศึกษา จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในต่างประเทศ เช่น ประเทศจาเมกา โดย Teksa ^{๒๕} พบว่าระดับการศึกษาของประชากรก็นับว่าเป็นมูลเหตุหนึ่ง ที่ผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่น กล่าวคือในจำนวนผู้ที่ย้ายถิ่นทั้งหมด ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีสัดส่วนเป็น สองเท่าของจำนวนตัวเฉลี่ยของผู้ที่ย้ายถิ่นทั่วประเทศ จากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องในประเทศไทย ของ Meinkoth ^{๓๐} พบว่าประมาณร้อยละ ๒๕ ของผู้ที่ย้ายถิ่นมีการศึกษาในระดับที่อ่านออก เขียนได้ และจากการศึกษาของวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ^{๓๑} พบว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะเห็นว่าท้องถิ่นอื่นเหมาะแก่การทำมาหากินมากกว่าท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าผู้ที่มีความรู้หรือมีระดับการศึกษาต่ำ ไม่กล้าย้ายออกไปจากท้องถิ่นเดิม เพื่อไป เติญุโชคในแหล่งอื่น จากการศึกษาของไพฑูถย์ ช่างเรียน ^{๓๒} เกี่ยวกับการเพิ่มประชากร ในเขตกรุงเทพ ธานี พบว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชากรย้ายถิ่น โดยเห็นได้ชัดว่า ความต้องการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เพราะว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมเป็นผู้ที่มีโอกาสสูงถึงความเป็นไปของชุมชนอื่นไ้มากกว่าผู้ที่ล้อยการศึกษา ทั้งยังมีความสามารถในการใช้ วิจารณญาณเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่กับท้องถิ่นอื่นที่คิดว่า ในการศึกษา ของวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ^{๓๓} พบว่าการกระจายการศึกษาที่ไม่ได้สัดส่วนกันของประเทศ ทำให้

^{๒๕}K. Teksa, "On Internal Migration of Jamaica Population" Sydney Conference, Contributed Paper, (Sydney: 1967), pp. 647 - 648

^{๓๐} Meinkoth, op.cit., p. 12

^{๓๑} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, เรื่องเดิม, หน้า ๕

^{๓๒} ไพฑูถย์ ช่างเรียน, การเพิ่มประชากรและการขยายตัวของเมืองในเขตนครหลวง กทม-ธานี เอกสารการศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, (กรุงเทพฯ, ๒๕๑๕), หน้า ๑๕

^{๓๓} Visid Prachuabmoh, Rural-Urban Migration in Thailand (Bangkok: 1972), p. 26

ผู้ที่ต้องการจะได้รับการศึกษาที่ดีกว่าและสูงกว่า ย้ายไปยังบริเวณที่มีสถานศึกษาชั้นสูง หรือดีกว่า
ถิ่นเดิมของตน และมีมักจะพบว่าบุคคลพวกนี้ไม่ค่อยจะกลับไปยังถิ่นเดิมอันเป็นภูมิลำเนาของตนเมื่อ
สำเร็จการศึกษาแล้ว เพราะว่าถิ่นเดิมของเขาไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่เหมาะสมกับความรู้
ความสามารถของเขา เช่นเดียวกันกับการศึกษาของวิทยา รัตนวิจิตร^{๓๘} เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘
พบว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนจากต่างจังหวัดเข้ามาศึกษาในสวนกลางก็เพราะว่า โรงเรียน
ในสวนกลางมีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนในต่างจังหวัด และจากการศึกษาของ Johnson^{๓๙} ก็พบ
เช่นเดียวกันว่าการกระจายการศึกษาที่ไม่ได้สัดส่วนของประเทศ ทำให้ประชากรย้ายถิ่นไปยัง
บริเวณที่มีการศึกษาสูงและ/หรือดีกว่า และบุคคลเหล่านี้มักจะไม่ได้กลับไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นเดิม
อันเป็นภูมิลำเนาของตนนั้น มีงานที่ไม่เหมาะสมกับความรู้ให้ทำ เป็นเหตุให้ท้องถิ่นเดิมต้องสูญเสีย
บุคคลที่มีความสามารถในการที่จะทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นไป จากรายงานของกรมแรงงาน
กระทรวงมหาดไทย^{๓๖} เกี่ยวกับเรื่องนี้ พบว่าในแต่ละปีเด็กหนุ่มสาวเป็นจำนวนมาก อพยพ
จากภูมิลำเนาเดิมของตนไปยังตัวอำเภอหรือจังหวัด หรือไม่ก็ไปยังกรุงเทพฯ เพื่อศึกษาต่อในชั้นสูง
ขึ้นไป แม้จะปรากฏว่าการจัดการศึกษาในบางจังหวัดจะมีถึงขั้นเตรียมอุดมศึกษาก็ตาม แต่หาก
ฐานะทางเศรษฐกิจอำนวยแล้ว บิดามารดาหรือผู้ปกครองมักจะนิยมส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษา
ในชั้นเตรียมอุดมศึกษาที่กรุงเทพฯ เพราะยังมีความเชื่อกันว่ามาตรฐานความรู้ที่สอนในต่างจังหวัด
นั้น ต่ำกว่าในกรุงเทพฯ

^{๓๘} วิทยา รัตนวิจิตร, "สภาพทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมของนักเรียน
ต่างจังหวัด ที่เรียนอยู่ในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี" (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกบริหาร
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘)

^{๓๙} Harry G. Johnson, "Economic Aspects of Brain Drain", Condensed
from "An Internationalist Model" The Brain Drain Walter Adams (ed.),
(New York: The Macmillan Company, 1968), p. 47

^{๓๖} กรมแรงงาน, เรื่องเดิม, หน้า ๖๐ - ๖๒

๒. ปัจจัยด้านการติดต่อกับสังคมภายนอก การติดต่อกับสังคมภายนอกทำให้บุคคลได้เห็นความแตกต่างในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นเดิมกับท้องถิ่นอื่น ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดย วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ^{๓๓)} พบว่าผู้ที่มิประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นอื่น มีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่น นอกจากนี้การได้มีโอกาสเดินทางไปเห็นชุมชนอื่น, การได้รับข่าวสารความเป็นไปของสังคมอื่น จะทำให้บุคคลเห็นความแตกต่างและสามารถตัดสินใจได้ว่าท้องถิ่นใดเหมาะสมแก่การทำมาหากินของตน และสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นได้แก่ความสะดวกเร็วในเรื่องการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร^{๓๔)}

แนวความคิดที่สำคัญในการศึกษาเรื่องนี้

จากการศึกษาลงานการวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การย้ายถิ่นของประชากร ทำให้ทราบว่าปัจจัยอันเป็นสาเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรส่วนใหญ่นั้นมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีใกล้เคียงกับปัจจัยใดโดยเฉพาะ แต่จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน ซึ่งความสำคัญของแต่ละปัจจัยแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทาง ค่านิยม เศรษฐกิจ และประชากร ของประชากรในแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้นในการศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูในภาคเหนือนี้ จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า

๑. อะไรเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้นักเรียนฝึกหัดครูต้องย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง
๒. ลักษณะต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงและ/หรือแตกต่างกันระหว่างนักเรียนฝึกหัดครูที่ย้ายถิ่นและนักเรียนฝึกหัดครูที่ไม่ย้ายถิ่น
๓. แนวโน้มความตั้งใจของนักเรียนฝึกหัดครูเมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับที่คาดหวังแล้ว จะกลับไปประกอบอาชีพในภูมิลำเนาเดิมของตน หรือตั้งใจจะไปทำงาน ณ ที่แห่งใดบ้าง

^{๓๓)} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, เรื่องเดิม, หน้า ๕

^{๓๔)} ปรีชา แสงสว่าง, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒

๔. ภูมิสำเนาเดิมของนักเรียนฝึกหัดครูแต่ละคน เพื่อให้ได้ทราบถึงลักษณะการเคลื่อนย้ายของประชากร เพื่อการศึกษาในอนาคตนี้ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

วิทยานิพนธ์นี้มีไว้เพื่อความมุ่งหมายที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานใด ๆ หากแต่มุ่งศึกษาเพื่อค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูในอนาคตเหนือ เป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามเพื่อความสะดวกในการศึกษารังนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งแนวความคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูในอนาคตเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษารังนี้คือ

๑. นักเรียนฝึกหัดครูส่วนมากพอใจที่จะศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในภูมิสำเนาเดิมของตนหรือใกล้กับภูมิสำเนาเดิมของตนมากที่สุด
๒. นักเรียนฝึกหัดครูที่สำเร็จการศึกษาในระดับที่คาดหวังแล้วส่วนมากจะกลับไปทำงานในจังหวัดที่เป็นภูมิสำเนาเดิมของตน
๓. นักเรียนฝึกหัดครูส่วนมากจะเป็นผู้ที่ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและค่อนข้างต่ำ
๔. นักเรียนฝึกหัดครูส่วนมากมีการเลื่อนชั้นทางสังคมสูงกว่าบิดามารดา
๕. มารดาของนักเรียนฝึกหัดครูส่วนมากมีภาวะเจริญพันธุ์สูง

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้

๑. ทำให้ทราบถึงลักษณะการเคลื่อนย้ายของประชากรในอนาคตเหนือว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายเพื่อการศึกษาว่ามิอย่างไรบ้าง
๒. ทำให้ทราบแนวโน้มของความคิดเห็นของนักเรียนฝึกหัดครูเกี่ยวกับท้องถิ่นที่ตนจะออกไปประกอบอาชีพ หลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับที่คาดหวังแล้ว
๓. เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารการศึกษาในวงการฝึกหัดครู ในการที่จะวางแผนรับนักเรียนฝึกหัดครูในสถานศึกษาฝึกหัดครูต่าง ๆ ตามแนวการปฏิบัติการศึกษาของรัฐบาลในปัจจุบัน
๔. ทำให้ทราบลักษณะที่สำคัญบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของนักเรียนฝึกหัดครู ซึ่งจะ เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารการศึกษา หรือหัวหน้าสถานศึกษาฝึกหัดครู ได้มีโอกาสช่วยเหลือนักเรียนของตนอย่างมีประสิทธิภาพทั้งทางด้านการศึกษาและส่วนตัว
๕. อาจจะเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป

ในอนาคต

คำจำกัดความของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษา	หมายถึง	การที่บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่ไม่ได้เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาฝึกหัดครูในภาคเหนือได้เข้ามารับการศึกษ
ผู้ที่ย้ายถิ่น	หมายถึง	บุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่ไม่ได้เป็นที่ตั้งของสถานศึกษาฝึกหัดครูในภาคเหนือที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้
ภูมิลำเนาเดิม	หมายถึง	ภูมิลำเนาของนักเรียนฝึกหัดครูที่ย้ายถิ่นอาศัยอยู่ก่อนที่จะเข้ามาศึกษา ณ สถานศึกษาฝึกหัดครูในปัจจุบันหรือภูมิลำเนาปัจจุบันของนักเรียนฝึกหัดครูที่ไม่ย้ายถิ่น
นักเรียนฝึกหัดครู	หมายถึง	บุคคลที่ลงทะเบียนเป็นนักเรียนและกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาฝึกหัดครู
สถานศึกษาฝึกหัดครู	หมายถึง	วิทยาลัยครูต่าง ๆ ที่สังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
ภาคปกติ	หมายถึง	ภาคที่เปิดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น. ไปจนถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์
ภาคนอกเวลา	หมายถึง	ภาคที่เปิดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่เวลา ๑๗.๐๐ น. เป็นต้นไปของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และเวลา ๘.๐๐ น. ถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. ของวันเสาร์หรือวันอาทิตย์
นักเรียนภาคปกติ	หมายถึง	นักเรียนฝึกหัดครูที่ลงทะเบียนเรียนในเวลา ๘.๐๐ น. ถึง ๑๖.๐๐ น. ของวันจันทร์ถึงวันศุกร์
นักเรียนภาคนอกเวลา	หมายถึง	นักเรียนฝึกหัดครูที่ลงทะเบียนเรียนตั้งแต่เวลา ๑๗.๐๐ น. เป็นต้นไปของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และเวลา ๘.๐๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น. ของวันเสาร์หรือวันอาทิตย์

ระดับ ป.กศ.	หมายถึง	ระดับชั้นของการศึกษาในสถานศึกษาฝึกหัดครูที่รับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม เข้ามาศึกษา โดยใช้เวลา ๒ ปี ในการศึกษาหรือจะต้องทำหน่วยกิตให้ครบ ๑๓๐ หน่วยกิต
ระดับ ป.กศ.สูง	หมายถึง	ระดับชั้นของการศึกษาในสถานศึกษาฝึกหัดครู ที่รับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า หรือ ป.กศ. หรือ ป.ป. หรือเทียบเท่า เข้ามาศึกษาในชั้นสูงขึ้นไป จากระดับ ป.กศ. โดยใช้เวลาศึกษา ๒ ปี หรือ ต้องทำหน่วยกิตให้ครบ ๑๒๐ หน่วยกิต